

◆◆◆◆ La barraca rectangular de Casajoana

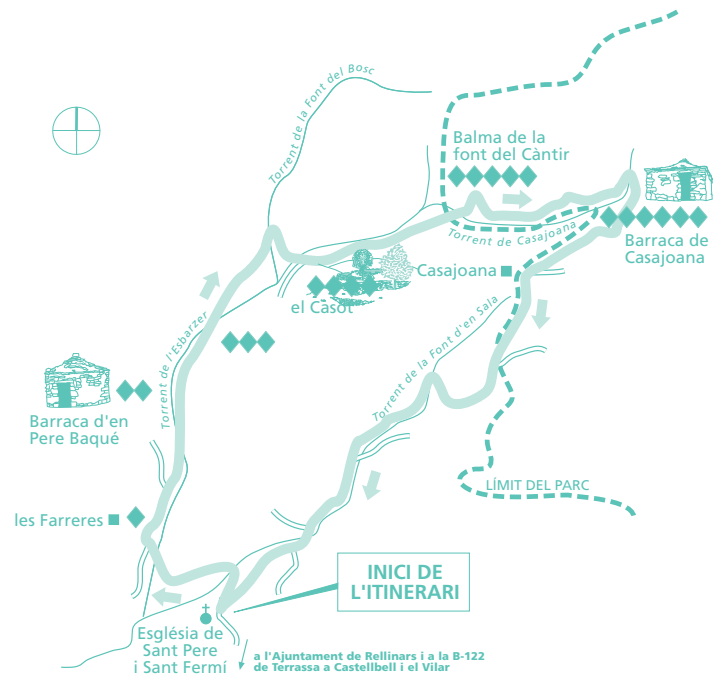
Aquesta barraca és la més gran i alta de les que hem visitat i es troba en un perfecte estat de conservació, en part a causa de recents treballs de restauració. A l'interior hi ha una xemeneia i unes prestatgeries. Tanmateix, el més destacable és la dificultat constructiva que comporta enllaçar la planta quadrada amb la forma circular de la volta que la tanca. Això s'aconseguia amb l'ús de «petxines», pedres col·locades en els angles de forma diagonal de manera que es van llimant els angles de la planta quadrangular.

Abans de marxar ens fixem en el mur que es troba a la part posterior de la barraca.

En tornar a la pista girem brusquement cap a la dreta, creuem la llera del torrent de Casajoana i, finalment, ens enfilem vers el mas envoltat d'antics camps esglaonats i en altre temps cultivats. Una esplèndida panoràmica de Montserrat fa les funcions de teló de fons. El mas Casajoana va ser propietat dels Desfar, senyors feudals de Rellinars a partir del segle XV i durant els segles XVIII i XIX participà plenament en l'expansió de la vinya, com ho demostren els murs i les barraques de pedra seca que trobem a les seves contrades.

Deixem el mas i iniciem el descens de retorn a l'església de Sant Pere i Sant Fermí gaudint del conjunt de construccions i camps de Casajoana a la nostra esquena i admirant, a l'esquerra, les cingleres de la carena del camí Ral, anomenat així per l'antic camí Ral de Barcelona a Manresa que hi transcorre. Aquest camí va ser famós per ser un dels escenaris preferits pels bandolers durant els segles XVII i XVIII.

Uns minuts més enllà arribem a un camí asfaltat que seguirem fins a prendre una nova pista forestal que ens retorna al punt d'inici. Al final de la nostra excursió hem creuat i remuntat quatre torrents i hem vist o visitat més de dotze barraques de vinya (a Rellinars, se n'han inventariat més de 100), una infinitat de restes de murs, diverses balmes obrades i quatre masies. És clar, l'empremta de l'activitat vitícola encara és prou evident a Rellinars i les construccions de pedra seca, la roca domesticada, en són el pilar fonamental.

Equipaments i serveis

Oficina del Parc Natural a la Mata
Horari: feiners, de 10 a 14 h
Trencall de la carretera de Terrassa a Navarcles, km 14,8
Apartat de correus 71
08230 Matadepera
Tel. 937 433 020
Fax 937 433 300
p.santllorenc@diba.cat

Centre d'Interpretació del Coll d'Estenalles
Informació del parc, exposició permanent, audiovisual i venda de publicacions.
Horari: cada dia, de 10 a 15 h
Carretera de Terrassa a

Navarcles, km 14,8
08729 Mura
Tel. 938 317 300
Fax 938 318 090
p.santllorenc.estena@diba.cat

Centre d'Informació de Mura
Informació del parc, venda de publicacions i rutes guiades. Audiovisual i dues exposicions permanents.
Horari: feiners, de 10 a 14 h i de 17 a 19 h; dissabtes i festius, de 10 a 14 h
Antigues escoles de Mura
08729 Mura
Tel. 938 318 375
p.santllorenc.mura@diba.cat

Centre Cultural L'Obac
Audiovisual i exposicions permanents i temporals. Venda de publicacions.
Horari: dissabtes i festius, de 10 a 15 h
Visites concertades els dies feiners. Tel. 937 855 461
Servei de restauració.
Carretera de Terrassa a Rellinars, km 10. 08222 Terrassa
Tel. 937 435 468
p.santllorenc.obac@diba.cat

Punt d'Informació del Marquet de les Roques
Masoveria del Marquet de les Roques (Sant Llorenç Savall)
Informació i activitats culturals.
Horari: dissabtes, diumenges i festius, de 10 a 14 h
Educació ambiental (activitats concertades)
Vall d'Horta. Sant Llorenç Savall
Tel. 937 141 053
lobrador@lobrador.net

Escola de Natura La Muntada
Escola de natura i espai de participació juvenil.
Horari: dissabtes, de 10 a 13 h
Visites escolars concertades.
Vall d'Horta. Sant Llorenç Savall
Tel. 933 046 818
lamasia@catalunya.ugt.com

Punt d'Informació al Monestir de Sant Llorenç del Munt a la Mola
Informació del parc, venda de publicacions, exposició permanent i servei de bar.
Horari: feiners, de 10 a 16 h; festius, de 9 a 17 h; dissabtes, de 9 a 2 h de la matinada.
Se serveixen sopars
Tel. 937 435 454

Punt d'Informació al Pont de Vilomara i Rocafort
Exposició permanent.
Horari: diumenges, d'11 a 14 h
Visites concertades els dies feiners. Tel. 629 559 413
Sant Jaume, 30 (Centre Cívic)
08254 El Pont de Vilomara i Rocafort
p.santllorenc.pont@diba.cat

Centre de Documentació del Parc Natural
Fons bibliogràfic i documental del parc natural
Horari: feiners, de 9 a 14 h i dimecres, de 15 a 18 h
Cisterna, 39, baixos
08221 Terrassa
Tel. 937 808 900 i 937 893 110
Fax 937 808 900
p.santllorenc.cdbau@diba.cat

Àrea d'Esplai del Torrent de l'Escaiola
Carretera de Terrassa a Navarcles, km 7,5
Tel. 937 435 454
Horari: dissabtes i festius, de 10 a 17 h
Tanca el gener

Àrea d'Esplai de la Riera de les Arenes
Servei de bar-cafeteria. Activitats lúdiques, esportives i mediambientals.
Horari: dissabtes, diumenges i festius, de 10 a 17 h
Ctra. de Castellar del Vallès a Monistrol de Calders, km 12,3
Tel. 934 230 970
recursos@iniciatives.org

Àrea d'Esplai de la Riera de Nespres
Servei de bar-cafeteria. Lloguer de barbacoes, taules, graelles i venda de llenya
Camí veïnal de Mura a Rocafort (a la sortida de Mura)
Tel. 938 310 472
Horari: diumenges i festius, del 15 de febrer al 15 de setembre, de 10 a 18 h. Vacances: del 15 de juny al 15 de novembre, ambdós inclosos

Àrea d'Espais Naturals Diputació de Barcelona
Horari: feiners, de 8 a 15 h
Comte d'Urgell, 187
08036 Barcelona
Tel. 934 022 400
Fax 934 022 926
xarxaparc@diba.cat
www.diba.cat/parcsn

Informació

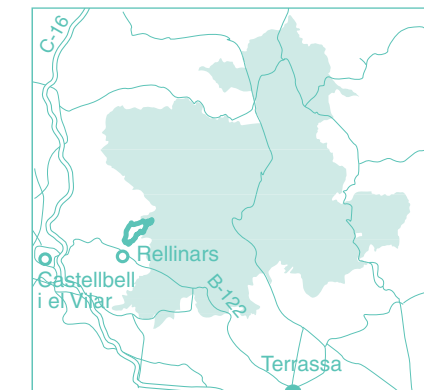
4.200 m

3 h

Passeig agradable amb pendent generalment suau amb algunes pujades curtes. Excursió indicada per al públic en general. L'itinerari transcorre per pistes ben marcades i es troba senyalitzat per fites amb etiquetes de color violeta.

Convé portar calçat adequat, aigua i algun queviure, ja que l'excursió transcorre per indrets assolellats i calorosos. Recordem que cal observar un respecte envers el patrimoni arquitectonicocultural que visitem, les propietats i el medi natural.

Urgències: 112

Producció: Institut d'Edicions. Text: Enric Datzira. Il·lustracions: Agnès Perelló. D.L.: B-

Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac

EXCURSIONS SENYALITZADES

La pedra seca

Xarxa de Parcs Naturals
Diputació de Barcelona

Parc del Castell de Montesquiu, Espai Natural de les Guilleries-Savassona, Parc Natural del Montseny, Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, Parc del Montnegre i el Corredor, Parc de la Serralada Litoral, Parc de la Serralada de Marina, Parc de Collserola, Parc Agrari del Baix Llobregat, Parc del Garraf, Parc d'Olèrdola, Parc del Foix.

La pedra seca

Amb aquest itinerari us proposem una passejada tranquil·la per descobrir el passat vitícola de Rellinars, a partir del patrimoni arquitectònic i paisatgístic que ens han deixat les generacions anteriors. Val a dir que bona part de l'excursió transcorre pel massís de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, protegit des de 1972 per un pla especial i declarat parc natural el 1987. El parc és gestionat per la Diputació de Barcelona i els municipis que en formen part. En aquest sentit, volem agrair-vos que, amb la vostra actitud, us feu partícips dels objectius del parc, centrats a fer compatible la conservació dels seus sistemes naturals, el desenvolupament rural i l'ús social.

Iniciem l'excursió a l'aparcament que trobem a l'església de Sant Pere i Sant Fermí. Darrere l'església, prenem la pista que davalla a mà esquerra vers el torrent de la Font d'en Sala, seguint la fita de color violeta. Aquestes fites ens guiaran al llarg de l'itinerari. Creuem el torrent per un petit pont de pedra i passem pel bell mig de dues de les masies més antigues i emblemàtiques de Rellinars: el Gibert de Baix (esquerra) i les Ferreres (dreta).

◆ El mas de les Ferreres

Els elements més destacables d'aquest mas, edificat al segle xi i restaurat en èpoques posteriors, són la capella consagrada a sant Felip Neri (sant de forta devoció a Rellinars), canonitzada l'any 1622, i les pintures murals que encara s'hi guarden. Aquests frescos, tretze en total, representen diverses escenes de la guerra de la Independència. Varen ser realitzades l'any 1811 per un frare cartoixà escapat de la conreria de Montalegre i acollit en aquesta masia. Sembla que el nombre de frescos realitzats eren més, però bona part dels originals els van esguerrar les tropes franceses quan, de camí a Manresa, van passar per Rellinars. Finalment, a la masia també es guarda un gran quadre de sant Felip Neri que, en altre temps, adornava l'altar de la capella.

Passats els masos, la pista davalla vers el torrent de l'Esbarzer, que creuem per remuntar-ne el curs pel marge esquerre. Mentre caminem, admirem l'esplèndid mas del Gibert de Dalt, enlairat a l'altra banda del torrent.

De fet, la senyora Josefa Gibert va ser la principal benefactora de l'actual església parroquial de Sant Pere i Sant Fermí, on hem iniciat l'excursió, i del cementiri de Rellinars. Efectivament, l'any 1842 es procedí a la benedicció del nou temple després que la sobredita senyora cedís els terrenys (conjuntament amb el mas de les Ferreres) i en costegés els materials de construcció.

Després de creuar el torrent dues vegades més, trobem una fita que ens indica la presència d'una barraca. Per visitar-la prenem el costerut sender a mà esquerra. Un cop arribats a la barraca, des de la fita observem, uns metres més enllà, una segona barraca i encara una tercera a la dreta i, des de la part posterior, les parets de roca del turó que resta davant nostre.

◆◆ La barraca d'en Pere Baqué

Aquest conjunt de construccions està relacionat amb el conreu de la vinya que el segle XVIII es va estendre per les terres planeres de Rellinars. Al segle XIX, la creixent demanda de vi va obligar a ocupar terrenys cada cop més marginals de relleus costeruts i sòls magres. En aquest sentit, les parets de roca permetien reutilitzar les roques extretes del terreny per anivellar i drenar la feixa evitant l'arrossegament de sòl aigües avall. Les barraques eren imprescindibles si tenim en compte que els nous camps de vinya eren cada cop més lluny del poble o el mas on residia el pagès, i que les tasques relacionades amb aquest conreu requereixen una atenció constant: llaurar o cavar més d'un cop l'any, podar, esporgar i espampolar el cep, ensofrar, veremar... Les barraques esdevien, doncs, magatzems per guardar les eines i aixoplucs per compensar el rigor estival, els temporals o per fer-hi un mos durant les llargues jornades. Les condicions tèrmiques i les xemeneies de moltes barraques ens ho confirmen.

Reprenem la pista i, mentre seguim remuntant el torrent, ens adonem del patró que caracteritza el paisatge: turons baixos, rocosos i de força pendent combinats amb torrents secs i encaixats. La vegetació hi és escassa, amb predomini dels matollars amb pinedes esclarissades. Els sòls magres en poden ser la causa, però els fragments de murs de pedra seca que trobem al marge esquerre de la pista ens indiquen que els antics camps de vinya també hi tenen

alguna cosa a veure. Efectivament, abans de l'expansió de l'activitat vitícola a mitjan segle XVIII, bona part d'aquests paratges estaven coberts per boscos d'alzines. Després del desastre provocat per l'arribada de la fil·loxera, els camps es recuperaren fins als anys cinquanta, en què es començaren a abandonar i el paisatge es va reforestar amb diverses espècies de pins, a causa del canvi de les condicions ambientals i l'esgotament del sòl. L'incendi que va afectar la zona l'any 1986 ens en dóna l'explicació definitiva. Mentre caminem i observem el paisatge, trobem una fita que ens indica la situació d'una altra barraca. Per visitar-la, baixem uns metres pel sender de mà dreta.

◆◆◆ La barraca d'en Ramon del Gibert de Baix

Les barraques de vinya són l'exponent més popular d'una antiga tècnica edificatòria, la «pedra seca», que utilitza com a material bàsic i quasi exclusiu la pedra sense treballar i sense cap element d'unió. L'aspecte auster d'aquestes petites edificacions (una planta circular o rectangular) amaga una complexitat tècnica considerable que podem analitzar observant-les tant des de l'exterior com des de l'interior. El mur es construeix a partir de filades de pedres rectangulars escollides entre les del mateix entorn. La inestabilitat derivada de les irregularitats de les pedres es resol mitjançant petites pedres anguloses col·locades a pressió que, fent de tascó, compacten tot el conjunt. La cúpula és l'element més complex i determina l'amplada del mur que l'ha de suportar. Es construeix de forma similar al mur, però en aquest cas les filades de pedra es disposen de manera que surtin cap a l'interior per tal de tancar el conjunt. La lleugera inclinació de les filades cap a l'exterior i la cornisa permeten escopir l'aigua. Finalment, la volta es cobria de terra per millorar-ne la impermeabilització. Existeixen diverses solucions tècniques per a l'obertura del portal, però la major part es resolen a partir d'una llinda de llosa. En molts casos, la barraca compta amb algunes prestatgeries a l'interior i amb una petita obertura per mirar a l'exterior. En definitiva, aquesta tècnica es basa en un joc d'equilibris entre les pressions de les pedres amb un resultat extraordinari que ha arribat fins als nostres dies.

Tornem a la pista. A uns 150 metres més endavant observem enlairada davant nostre una barraca cir-

cular. Definitivament, les restes arquitectòniques i el paisatge encara mostren l'abast que en altre temps va tenir l'activitat vitícola a Rellinars. Quan ens acostem a la barraca, la pista es bifurca. Prenem l'itinerari de mà dreta i, deixant a l'esquerra una tanca verda, creuem el torrent de la Font del Bosc. Ara la pista remunta pel torrent de Casajoana creuant la llera. Aquest torrent es troba als límits de l'incendi esmentat, com ho demostra la diferència de la densitat de vegetació entre l'un i l'altre vessants. A mesura que pugem, podem observar, al marge esquerre del camí, diversos fragments de murs i alguna barraca de «pedra seca» mig enrunats i, fins i tot, les restes del que s'anomena el Casot, indicat amb una fita a uns 400 metres.

◆◆◆◆ El Casot

Aquestes misterioses runes construïdes també seguint la tècnica de la pedra seca són més antigues que les barraques. L'origen i funció d'aquesta construcció és un misteri de difícil solució, ja que no comptem amb cap document que ens en parli i, probablement, formaven part d'una construcció més gran. Tanmateix, la seva estructura, amb cinc nivells de murs circulars de més d'un metre d'amplada, pot pertànyer a una antiga torre de guaita. Popularment, es diu també que corresponia a un convent regit pel monestir de Pedralbes amb funcions penitenciàries per a reines vídues i monges, recloses en la pau de l'indret. En qualsevol cas, sembla que només podem conèixer aquestes restes mitjançant excavacions arqueològiques. A la mateixa alçada del Casot, però uns metres

més a la dreta, observem dues barraques adossades de planta rectangular.

Seguim l'itinerari i, uns 200 metres més endavant, ens disposem a creuar el torrent, des d'on podem observar diversos fragments de murs i dues barraques més: una, la més propera, a la dreta del camí, l'altra al vessant esquerre, força més enlairada. Una mica més endavant encara trobem una barraca més a l'esquerra, una mica apartada del camí. A prop d'aquesta barraca trobem un desviament a mà esquerra que mena a la font del Càntir, on podem descansar, fer un mos i refrescar-nos sota l'ombra d'una balma.

◆◆◆◆ La font del Càntir

La font es troba a l'interior d'una cova modelada pels agents erosius al llarg de milers d'anys. Fixeu-vos amb les restes dels murs també de pedra seca a la dreta de l'entrada. Aquestes cavitats van ser aprofitades durant l'edat mitjana per construir amb facilitat (només calia obrar un mur) habitacles diversos: corrals, aixoplucs, masies, etc. D'aquesta balma, no en sabem res del cert, però tenint en compte la seva alçada i la precarietat dels murs, és versemblant pensar que va ser, en altre temps, un corral o un aixopluc vinculat a la masia de Casajoana. D'altra banda, el càntir enganxat cap per avall al sostre de la balma aprofita una esclatxa de la roca per on s'infiltra l'aigua de pluja, escolant-se de manera lenta però constant.

Desfem el camí de la font i tornem a la pista dirigint-nos al mas que podem veure enlairat a la dreta. Pocs metres després, però, trobem una barraca a l'esquerra del camí amb restes de murs damunt seu. Després d'una petita pujada veiem més restes de murs a l'esquerra i, no podia ser d'altra manera, una nova barraca. Seguim endavant a punt de tornar definitivament cap al mas, però de nou hem d'aturar-nos. Una fita ens indica la situació d'una altra barraca a la dreta del camí. Aquestes petites construccions de pedra seca van constituir la base material del conreu de la vinya. Com estem comprovant al llarg de l'excursió, aquestes construccions resten al descobert després d'un incendi. Val la pena de visitar aquesta barraca, que, a diferència de la resta, és de planta quadrada.